

ПРИЗНАНИЕ ЗА 80-ГОДИШНИЯ ЮБИЛЕЙ И НАУЧНАТА ДЕЙНОСТ НА ПРОФ. Д-Р ИК. Н. АТАНАС ЛЕОНИДОВ

По повод 80-годишния юбилей на проф. Леонидов представянето на неговата творческа личност и на научните му постижения заслужават вниманието и признанието на научната общност. С цялостното си творчество в областта на общата икономическа теория и нейната взаимовръзка с развитието на съвременния капитализъм той е завоювал последователно личния си авторитет на обективен изследовател и ерудирани познавач на съвременната икономическа мисъл. Със своята упорита добросъвестност и последователна посветеност на икономическата наука проф. Леонидов е получил заслужено признание от научната колегия у нас и в чужбина.

Неговата научнотворческа и професионална кариера е свързана с работата му в Икономическия институт на БАН, където той постъпва като научен сътрудник в секция „Икономика на развитите капиталистически страни и критика на буржоазните икономически теории“ през юни 1968 г. след успешна защита на дисертацията си за кандидат на науките в областта на икономическата история и по-конкретно за изследването на външните финансови задължения на България и отражението им върху икономическото ѝ развитие през периода от 1918 до 1939 г.

От самото начало на творческата си кариера проф. Леонидов се насочва към изследването, критичното осмисляне и интерпретацията на еволюцията на световната икономическа мисъл както в теоретико-методологичен контекст, така и в приложно-практически познавателен аспект. С участието си в дейността на секцията и на Икономическия институт на БАН той последователно израства в научната си кариера и се утвърждава като водещ учен в направлението по изследване на буржоазната политическа икономия и развитието на икономическата теория и практика на съвременния държавно-монополистичен капитализъм. След хабилитацията си през 1974 г. работи като старши научен сътрудник втора степен в секция „Развити капиталистически страни и критика на буржоазната икономическа теория“. Участва в дейността на секцията за изграждането и утвърждаването на мрежата на изследователите на икономическата теория от всички университети и висши образователни институции в България и допринася за провеждането на научни форуми и инициативи в областта на сравнителния критически анализ на световната икономическа мисъл.

От постъпването ми като редовен докторант в секция „Икономика на развития капитализъм“ съм имала удоволствието да работя с проф. Леонидов през цялата му активна творческа кариера. В този смисъл неизбежно изразявам личното си мнение за него, но същевременно фактът, че моята област на изследване са международните икономически отношения, ни най-малко не ме ограничава в интерпретацията на неговото творчество. При широтата на възгледите му той винаги е държал сметка за обективните

процеси в световната икономика и тяхната теоретична обосновка е била неизменна част от изследователските задачи за всички учени от нашата секция. С работата си проф. Леонидов значително е допринесъл за насочването на изследванията в секцията към търсенето на теоретичния фундамент на развитието на световната икономика.

Като представител на Икономическия институт на БАН се включва активно от българска страна в дейността на функциониращата от началото на 70-те години на XX век Многостранна комисия на академиите на социалистическите страни в областта на изследването на съвременната буржоазна икономическа теория. С участието си в изследователската програма в рамките на тази комисия проф. Леонидов спомага за издигането на престижа на българската академична колегия и за установяването на регулярна размяна на научни кадри от водещите научни институции в страните от бившия СССР, както и от Централна и Източна Европа. Специализирал е като икономист-изследовател в Икономическата комисия на ООН със седалище Женева (Швейцария). В началото на 80-те години пребивава със статут на старши изследовател в Института за международни отношения и световно стопанство (ИМЭМО) в Москва и работи съвместно с бележити съветски изследователи на съвременната икономическа теория като проф. И. Осадчая, проф. В. Усоскин, проф. Р. Энтов и др. През този период по думите на руския изследовател проф. Полетаев ИМЭМО е водещ център на академичната наука в световен мащаб.¹

Задълбочената работа на проф. Леонидов, посветена на изследването на актуалните тенденции в развитието на неоконсервативната теория, намира израз в труда му „Неоконсерватизмът и буржоазната политическа икономия“ (С.: Наука и изкуство, 1988). Защишава научната степен „доктор на икономическите науки“ през 1991 г., а от 1992 г. е старши научен сътрудник първа степен. Като член на Научния съвет на Института, главен редактор на сп. „Икономическа мисъл“, член на Специализирания съвет по макроикономика и международни икономически отношения към ВАК той допринесъл за утвърждаването на високи критерии към научноизследователската работа в областта на изследването на икономическите теории и сравнителния икономически анализ.

В качеството си на научен ръководител и рецензент на плеяда от млади български учени в областта на политическата икономия проф. Леонидов играе важна роля за развитието на академичната колегия и израстването в научната кариера на вече утвърдени у нас и в чужбина български учени. Заслужава да се отбележи фактът, че в публикациите на съвременните изследователи на западните икономически теории в България неизменно са цитирани негови значими монографии и научни статии, което е доказателство за стойностната роля на приемствеността в изследователския

¹ Полетаев, А. В. (2008). Присутствие и отсутствие России в мировой экономической науке - Гуманитарные исследования (ИГИТИ ГУ-ВШЭ), N 5 (35), с. 36.

интерес да се осветляват достиженията на световната икономическа мисъл и да се издига равнището на българската наука.²

През целия си творчески път, а и досега проф. Леонидов остава последователно и уверено посветен на научното търсене и аналитичното осмисляне на актуалните тенденции в развитието на световната икономическа мисъл с оглед на по-вярното разбиране на взаимовръзката и взаимодействието на икономическите теоретични школи с избора на конкретни алтернативи на икономическата политика. При това неговото познание на актуалния развой на взаимовръзката на теорията и практиката на съвременния капитализъм винаги се е отличавало с проникновеността на научната му ерудиция, съдържателността на сравнителния икономически анализ и последователния интерес към актуалните изменения в концептуалните основи на икономическата политика в развитите страни, както и тяхното въздействие върху световната икономика.

Като държи сметка за конкретиката на развитието на икономическата политика на следвоенния капитализъм в Западна Европа, САЩ и Япония, проф. Леонидов посвещава усилията си на научния анализ на въздействието на икономическата теория върху формирането и спецификата на прилагане на макроикономическата политика в напредналите държави. В условията на политическо и идеологическо противопоставяне на двете социално-икономически системи след Втората световна война до падането на Берлинската стена проблемът за „разделението“ на политическата икономия на две обособени едно от друго направления (на капитализма и на социализма) поставя

² Заслужават внимание цитиранията на трудове на проф. Леонидов в безспорно приноси изследвания на световната икономическа мисъл на автори като: *Кирова, А* (2010). Оценка на специфичните черти на новото кейнсианство спрямо други направления в съвременната макроикономика. - *Икономическа мисъл*, N 1; *Кирова, А* (2010). Новото кейнсианство - микроикономически основи и връзка с макроикономическата политика. С.: УИ „Стопанство“, с. 182; *Коева, С.М.* (2003). Австрийската икономическа школа: отличителни черти и индивидуални постижения. Варна: ИК „СТЕНО“, с. 191; *Коева, С. М.* (2009). Икономика на политиката: публичният избор - икономическа теория на демокрацията. Варна: ИК „СТЕНО“; *Минасян, Г.* (2008). Финансова стабилизация и икономически растеж. С.: „Класика и стил“; *Младенова, З.* (2008). Дж. М. Кейнс и развитието на макроикономиката. – В: Годишник на ИУ-Варна, Т. 80; *Младенова, З.* (2011). Неокласическата теория в края на ХХ-началото на ХХI век: постижения, проблеми, перспективи, част първа. Варна: ИК „СТЕНО“, с. 463; *Миланова, А.* (1994). Икономическата философия на либерализма. – *Икономическа мисъл*, N 3, с. 61-74; *Идейното наследство на Ф. фон Хайек* – *Икономическа мисъл*, 1994, N 8-9, с. 85-100; *Жак Рюеф и френският неолиберализъм*. – *Икономическа мисъл*, 1995, N 5, с. 42-51; *Раева, С.* (2013). Инфлация и икономически растеж: теория, методология, емпирика. С.: ИК на УНСС, с. 279; *Рангелова, Р.* (2008). Критика на концепцията за измерителя на общата факторна производителност. - *Икономическа мисъл*, N 3; *Рангелова, Р.* (2009). Променящите се детерминанти на икономическия растеж – теоретични основи и особености на емпириката. - *Икономически изследвания*, N 2, с. 32; *Седларски, Т.* (2013). Институционални аспекти на пазара. С.: УИ „Св. Климент Охридски“; *Седларски, Т.* (2013). Нова институционална икономика. С.: УИ „Св. Климент Охридски“; *Попов, Т., Т. Седларски* (2012). Институционална икономика. Възможности и неизползван потенциал. С.: УИ „Св. Климент Охридски“; *Статев, С.* (2009). Финансово развитие и икономически растеж (пътят на България: 1991-2006). С.: УИ „Стопанство“ и др.

съществени предизвикателства пред изследователите на икономическата теория, и в частност на теориите на съвременния капитализъм.

При господстващата тогава марксистко-ленинска идеология рискът от прекалена идеологизация при критиката на буржоазните икономически теории и дори от целенасочено подценяване на вътрешнообусловената логика на развитие на икономическата мисъл на напредналите страни е много голям. Някои от колегите на проф. Леонидов не успяват да преодолеят това и остават в плен на самоцелното идеологизиране и отрицание в критиката си на буржоазната икономическа мисъл. Според оценката на някогашния докторант на ИИ на БАН проф. Н. Неновски до прехода към пазарна икономика изследователите на политическата икономия на капитализма в Икономическия институт на БАН обаче са сред българските учени, които „воюват срещу „вулгарните“ интерпретации и апологети на западните икономисти“, като показват значително по-големи теоретични, практически и дори езикови познания за възникващата пазарна икономика при трансформационните процеси след 1989 г.³ С цялостното си творчество проф. Леонидов е сред тази група български учени. Той не само съумява да се разграничи от вулгаризацията при критиката на буржоазната политическа икономия, но и да не допусне да бъде увлечен в самоцелно идеологическо противопоставяне, водещо до подценяване на съдържателността и значението на еволюцията на концепциите на конкретните школи на икономическата наука. Задълбоченият интерес към познанието на същностните промени в съвременната икономическа мисъл отличава цялостното творчество на проф. Леонидов и му позволява да постигне не само по-добро разбиране, аналитично осмисляне и обективно представяне на съвременни западни идейни школи и автори, но и убедително и смело да допринесе за задълбочаване на оправдания интерес към постиженията в познавателната стойност на концептуалните, категориалните и системно-структурните насоки на икономическата теория на развитите страни.

Във всички свои произведения проф. Леонидов остава верен на неизменния си стремеж към обективно проучване, актуално познаване и осмисляне на конкретните възгледи от „извора“ чрез изследване и отразяване на конкретни трудове, проследяване на еволюцията на възгледите на отделни автори и осветляване на актуални значими изследвания. Всичко това спомага за разкриването на тенденциите в развитието на съвременните теоретико-методологически основи на главните школи на съвременната икономическа мисъл.

Най-съществените приноси в изследванията на проф. Леонидов са свързани с анализа на еволюцията на общата икономическа теория и спецификата на утвърждаване на теоретичните школи на политическата икономия, които са в основата на прилагането на алтернативни направления на икономическата политика за целите на стопанското развитие. Цялостното творчество и научните

³ *Nenovsky, N. (2010). The Bulgarian economic thought since 1989: a personal view. ICER, Working Paper N 21, p. 8.*

му интереси се отличават с научна добросъвестност, последователност и дълбоко осъзната икономическа логика при изследването и критичното осмисляне на постиженията на световната икономическа мисъл. С научната си ерудиция и безспорно ясното и обективно отразяване на отделните научни школи на политическата икономия, със задълбоченото и аргументирано познаване и отразяване на силните и слабите страни на конкретни научни направления и техните представители проф. Леонидов затвърждава авторитета си на проникновен изследовател на протичащите изменения в развитието на общата икономическа теория.

Научните интереси и творчески постижения на проф. Леонидов при отразяване на обективните тенденции в световната икономика заслужават специално внимание. Тезата за засилването на превантивната и прогностичната функция на съвременната икономическа теория (наред с познавателно-обяснителната, диагностичната и рекомендативната) заема важно място в неговите изследвания, в които той доказва спецификата на съвременните задачи пред икономическата наука предвид изменящите се реалности в световната икономика в условията на глобализация.

Научните приноси на проф. Леонидов с приложно практическо значение за икономическата теория и политика у нас се отнасят към следните направления:

1. Сравнителен анализ на основните школи на съвременната икономическа наука и на тяхното взаимодействие при формирането на икономическата политика на развитите страни.

Най-значимо място в тази област заема монографията „Неоконсерватизмът и буржоазната политическа икономия“ (С.: Наука и изкуство, 1988), в която са анализирани сложните и противоречиви тенденции в еволюцията на икономическата мисъл на Запада в условията на кризата на реформизма и кейнсианството и на поврата към неоконсерватизъм от края на 70-те и началото на 80-те години на XX век. Дадена е обективна оценка на търсенето на нови концепции и доктрини като опит за решаване на остри проблеми на капиталистическото общество през разглеждания период. Чрез анализ на теорията и практиката на държавното регулиране в развитите страни са разкрити характеристиките на алтернативни икономически политики, които се базират на кейнсианството и неолиберализма като основни школи на съвременната икономическа теория. Изяснени са съдържателността и приложната полезност на съвременните концепции на икономическия консерватизъм, на монетаризма, на „новата класическа макроикономия“, на теорията на предлагането, на възгледите на икономистите - продължители на австрийската школа и неоавстрийските концепции за антикризисното развитие на капитализма.

2. Анализ на основните тенденции в икономическото развитие и стопанския растеж на развитите страни и разкриване на насоките и възможностите за трансфер на опита им в стопанското развитие на България и в усъвършенстването на икономическата политика за стопански растеж и участие в международните икономически отношения.

В редица трудове на проф. Леонидов са изследвани съвременните предизвикателствата пред икономическата наука във връзка с променящите се детерминанти на икономическия растеж в страни с различна степен на социално-икономическо развитие.⁴ Дефинирани са същността, съдържанието и концептуалните аспекти на политиката на икономическия растеж. Разкрити са промените в средата на стопанския растеж под въздействието на информационната революция, новите технологии, глобализацията на световното стопанство и на този фон са представени възможните предизвикателства и задачи пред икономическата политика на напредналите страни. Изяснено е съдържанието на основните школи в теорията на стопанския растеж (кейнсианска, посткейнсианска и неокласическа) като основа на политиката на държавата. Дефинирани са основните черти на ендегенната теория на растежа като нова научна парадигма, насоките на приемственост и на еволюция по отношение на неокласическата теория. Направена е оценка на микроикономическите основи на новата теория на растежа, намиращи израз в приемането на предпоставките за несъвършената (монополистичната) конкуренция, за неконкурентния характер на техническия прогрес и за частичната присвоимост на неговите резултати от фирмите. Изяснен е характерът на изводите и препоръките на ендегенната теория на растежа по отношение на икономическата политика на национално, регионално и глобално равнище, както и дискуссионните въпроси, обсъждани от водещи учени в света, с оглед на по-адекватното отразяване на действителния икономически растеж в нашата съвременност.⁵ При това в сравнително-познавателен план проф. Леонидов анализира приликите и принципните разлики между Голямата депресия (1929-1933 г.) и последвалата стагнация до края на 30-те години на миналия век и глобалната финансова и икономическа криза от средата на 2007 г. с оглед предизвикателствата пред икономическата мисъл. Важна е тезата на автора, че взаимодействието между информационната революция и глобализацията на световното стопанство значително разширява полето на задачите и функциите, стоящи пред общата икономическа теория.⁶

3. Анализ на икономическото развитие на българската икономика в условията на глобализация и подготовка за присъединяване към ЕС.

Като главен редактор и член на авторския колектив на колективната монография на изследователи от секция „Развити пазарни икономики“ на ИИИ при БАН, посветена на асоциирането на България към ЕС, проф. Леонидов

⁴ Вж. например Политиката на икономическия растеж на развитите страни: теоретически основи и практика, 1998; Ендегенната теория на икономическия растеж.- В: Икономическата теория в началото на XXI век - постижения, проблеми, перспективи. Сборник доклади от научна конференция с международно участие. Варна: Наука и икономика, 2005, с. 217-227.

⁵ Вж. Ендегенната теория на икономическия растеж, първа част. - Народностопански архив, 2005, N 4, с. 3-15 и Ендегенната теория на икономическия растеж, втора част. - Народностопански архив, 2006, N 1, с. 7-15.

⁶ Вж. Новата икономика. - Икономически изследвания, 2003, N 2.

анализира актуалните тенденции и аспекти на макроикономическото развитие и сближаването на България с ЕС.⁷ Монографията е наградена с Академичната награда на БАН за 1995 г. и заема важно място в осветляването на предизвикателствата пред *европейската икономическа интеграция и участието на България в ЕС*. В нея са охарактеризирани тенденциите на развитие на европейската интеграция в областта на ценовата и неценовата конкуренция, както и състоянието и перспективите за изграждане на Единния вътрешен пазар на стоки, услуги и капитали. Очертани са проблемите, свързани с адаптацията на българската икономика при прехода от асоцииране и предприсъединителния период до присъединяването ни към ЕС. На базата на международен сравнителен анализ са оценени алтернативите за интеграционния процес на страната, както и разходите и ползите от интеграцията. Забавянето на реалната конвергенция между новите и старите страни-членки на ЕС вследствие на развитието на глобалната криза след 2007 г. е оценено като фактор за отлагане на разширяването на Еврозоната. Обоснована е липсата на нужда от бърза европеизация на България предвид кризата в Еврозоната. Посочена е необходимостта от реформи, групирани в няколко насоки: задълбочаване и разширяване на наблюдението в областта на публичните финанси, по-добро интегриране на структурните политики и по-нататъшно развитие на институциите.

4. Сравнителен анализ на икономическите системи и изследване на социалното пазарно стопанство на примера на ордолиберализма в Германия

Проф. Леонидов проявява траен интерес към сравнителния анализ на икономическите модели на развитие. Много полезно в условията на протичащите през 90-те години на миналия век трансформационни процеси в България е изследването му на социалната пазарна икономика в книгата, посветена на ордолиберализма.⁸ Факт е, че през последните две десетилетия социалното пазарно стопанство в Германия и социалният модел в Европа се намират в криза. Очертаването на спецификата на ордолиберализма обаче има особено значение от гледна точка на конструирането на институционалния ред в страните в преход. В този смисъл изследването логически отговаря на актуални предизвикателства в стопанското развитие на България на съвременния етап. На базата на анализ на сравнителните икономически системи в книгата са разкрити теоретичните основи и функционалните аспекти на моделите на съвременното пазарно стопанство. Дефинирани са основните закономерности на прехода към пазарно стопанство в Централна и Източна Европа, общотеоретичните аспекти на трансформационния процес, ролята на главните му елементи – либерализацията, макростабилизацията, приватизацията, реструктурирането. Разкрити са международните сравнителни характеристики на пазарния модел за преобра-

⁷ Вж. Асоциирането на България към ЕС: структурна адаптация на националното стопанство. Велико Търново: „Абагар“, 1995, с.89-108 и 272-305.

⁸ Ордолиберализъм, социално пазарно стопанство, трансформация. С.: ЛИК, 2000.

Признание за 80-годишния юбилей и научната дейност на проф. д-р ик. н. Атанас Леонидов

званията в Централна и Източна Европа на основата на кейнсианството и неолиберализма като алтернативни школи при реализацията на икономическите реформи.

Значителното както по съдържание, така и по обем научно творчество на проф. Леонидов безспорно ще заема и за в бъдеще важно място в научните търсения на българските учени в областта на развитието на световната икономическа мисъл. Трябва да се подчертае и неговата безспорно отговорна роля и участие при представянето в оригинал на изследвания на западни икономисти в България. Той е научен редактор на монографията на Дъглас Норт „Институции, институционална промяна и икономически резултати“ (С.: ЛИК, 2000), както и (съвместно с проф. д-р ик. н. Методи Кънев) на книгата на Марк Блауг „Големите икономисти след Кейнс“ (В. Търново: „Абагар“, 1998). Има участие в 3 колективни монографии и в 4 колективни научни труда. Автор е на научни трудове, научни статии и доклади, публикувани в 12 списания в България, както и в 5 издания и 1 списание в чужбина. Публикациите му са на руски, английски, немски и чешки език. Владее писмено и говоримо френски, английски и руски, както и писмено немски език.

Проф. Атанас Леонидов има принос в утвърждаването на интереса към съвременната икономическа теория и историята на икономическата мисъл в рамките на учебните програми на Стопанския факултет на СУ „Св. Кл. Охридски“, където в продължение на девет години е преподавател от неговото създаване през 1990 г. Той продължава активно да поддържа академичното израстване на нови изследователи като участник в дейността на Центъра за икономически теории и стопански политики (ЦИТСП) към Софийския университет, създаден през 2012 г., който се развива като академично ядро в анализа на съвременната икономическа мисъл и световните ѝ постижения.

С цялостната си дейност проф. Леонидов допринася за академичното развитие на кадрите в Института за икономически изследвания при БАН, за овладяване на постиженията на световната икономическа мисъл и издигане качеството на българската наука.

Проф. д-р Татяна Хубенова-Делисивкова